

Sygn. akt III CSK 119/05

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 21 lipca 2006 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Józef Frąckowiak (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Gerard Bieniek

SSN Jan Górowski

Protokolant Bożena Kowalska

w sprawie z powództwa Zespołu Zakładów Opieki Zdrowotnej [...]

przeciwko Narodowemu Funduszowi Zdrowia

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 21 lipca 2006 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 24 maja 2005 r., sygn. akt [...],

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Powód - Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej udzielał świadczeń zdrowotnych w zakresie leczenia zamkniętego, ambulatoryjnego leczenia specjalistycznego, rehabilitacji oraz pomocy doraźnej, na podstawie umów zawartych w grudniu 2000 r. przez Regionalną Kasę Chorych (poprzednika prawnego pozwanego) i powoda. Łączące strony umowy były wielokrotnie zmieniane aneksami w zakresie wysokości ustalonego w nich wynagrodzenia należnego powodowi, z tym że podwyższenie należnego powodowi wynagrodzenia następowało z uwagi na zwiększenie limitu wykupionych świadczeń zdrowotnych poszczególnych rodzajów, nie zaś ich cenę jednostkową.

Wykonując postanowienia znowelizowanej 22 grudnia 2000 r. ustawy z 16 grudnia 1994 r. o negocjacyjnym systemie kształtowania przeciętnych wynagrodzeń, powód, jako pracodawca wypłacił pracownikom podwyżki w wysokości co najmniej 203 zł na pełen etat i w 2001 r. wydatkował na ten cel 1 928 520 zł. Przeprowadzone przez powoda działania restrukturyzacyjne doprowadziły do uzyskania oszczędności własnych pozwalających na pokrycie 12% kosztów koniecznych dla wykonania postanowień wspomnianej ustawy.

Pismem z 20 kwietnia 2001 r. powód zwrócił się do Regionalnej Kasy Chorych o renegotjację kontraktów zawartych na 2001 r., a to z uwagi na wzrost kosztów wynagrodzenia wynikający z wykonania obowiązku przewidzianego w art. 4a powołanej wyżej ustawy. Regionalna Kasa Chorych odmówiła zmiany kontraktów polegającej na podwyższeniu cen jednostkowych wykupionych świadczeń w celu zrekompensowania narzuconej przez ustawodawcę podwyżki wynagrodzeń.

W tej sytuacji powód wniósł o zasądzenie od pozwanego kwoty 1 700 178 zł z odsetkami ustawowymi od 15 sierpnia 2003 r. Kwota ta stanowiła równowartość części kosztów wydatkowanych przez powoda w związku z podwyżką wynagrodzenia jego pracownikom o 203 zł, a którą jego zdaniem winien mu przekazać pozwany. Jako podstawę prawną roszczenia powód wskazał art. 357¹

k.c., a alternatywnie w toku procesu podał, że jego roszczenie może wynikać też z art. 415 k.c. lub 471 k.c.

Wyrokiem z dnia 26 października 2004 r. Sąd Okręgowy w K. oddalił powództwo nie znajdując uzasadnionej podstawy prawnej do uwzględnienia roszczeń powoda. Rozpoznający sprawę na skutek apelacji powoda Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 964 260 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 24 maja 2005 r., w pozostałym zaś zakresie apelację oddalił.

Sąd Apelacyjny uznał, że kasa chorych kalkulowała proponowaną stawkę wynagrodzeń za poszczególne świadczenia w ten sposób, że przewidziane umowami łączącymi strony wynagrodzenia były zbliżone do kosztów faktycznie ponoszonych przez placówki medyczne przy wykonywaniu usług zdrowotnych objętych tymi umowami. W swoich wyliczeniach musiała uwzględniać wynagrodzenia pracowników zatrudnionych w placówkach podpisujących kontrakty, gdyż wykonanie świadczenia zdrowotnego wymaga osobistego zaangażowania personelu medycznego, który musi otrzymać za swoją pracę stosowne wynagrodzenie. Pozwany, w trakcie procesu, nie wykazał, że w kalkulacji tych stawek, a potem w umowie, strony świadomie pominęły taki stały składnik kosztów ponoszonych przy wykonywaniu świadczeń zdrowotnych, jakim są wypłacane personelowi powoda wynagrodzenia.

Sądu II instancji ustalił, że powód ostatecznie zdecydował się na podpisanie z kasą kontraktu na 2001 r., na warunkach przez nią zaproponowanych, zanim obie strony dowiedziały się o wejściu w życie nowelizacji do ustawy z 16 grudnia 1994 r. o negocjacyjnym systemie kształtowania przeciętnych wynagrodzeń.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego wejście w życie wspomnianej nowelizacji ustawy z dnia 16 grudnia 1994 r., po zawarciu umowy o wykonywanie świadczeń zdrowotnych na rok 2001, stanowiło nadzwyczajną zmianę stosunków, która wpłynęła na wysokość wynagrodzenia należnego za zakontraktowane świadczenia i może spowodować jego podwyższenie na podstawie art. 357¹ k.c. Wejścia w życie art. 4a wspomnianej ustawy, a w konsekwencji wzrostu kosztów działalności samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej, nie mogła

przewidzieć żadna ze stron umowy, bo negocjowanie kontraktu na rok 2001 r. strony zakończyły 18 grudnia 2000 r., a także spowodowało istotne dodatkowe obciążenie finansowe powoda. Z niekwestionowanych wyliczeń powoda wynika bowiem, że realizacja obowiązku ustawowego kosztowała go 1 928520 zł.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, zastosowanie art. 357¹ k.c. nie powinno być automatyczne, bo oznaczenie wysokości świadczenia ostatecznie należnego ponoszącemu rażące straty w związku z wykonywaniem umowy w nadzwyczajnie zmienionych warunkach musi uwzględniać interes obu stron umowy i zasady współżycia społecznego. Jeśli weźmie się pod uwagę okoliczność, że zmiana ustawy skutkująca wzrostem kosztów na wykonanie świadczeń zdrowotnych była w tym samym stopniu zaskakująca dla powoda, jak i dla pozwanego, a oba te podmioty były w złej kondycji finansowej nie mając środków, z których mogłyby pokrywać wynikające z takich okoliczności straty, to skutki tej nadzwyczajnej zmiany stosunków winny obciążyć obie strony po połowie. W tej sytuacji Sąd uznał za zasadne roszczenie powoda o zapłatę przez pozwanego połowy kosztów zwiększonego wynagrodzenia, które powód poniósł w 2001 r.

W skardze kasacyjnej pozwany zarzucił naruszenie prawa materialnego: art. 357¹ k.c. przez przyjęcie że :

- umowa łącząca strony stanowiło źródło zobowiązania pozwanego do zwiększenia wysokości wynagrodzenia dla powoda,
- wejście w życie nowelizacji ustawy z dnia 16 grudnia 1994 r. o negocjacyjnym systemie kształtowania przyrostu wynagrodzeń stanowiło nadzwyczajną zmianę stosunków w rozumieniu tego przepisu (art. 357¹ k.c.), której powód nie mógł przewidzieć, a która powinna wpłynąć na wysokość wynagrodzenia należnego za zakontraktowane świadczenia i może spowodować jego podwyższenie na tej podstawie prawnej,
- zmiana stosunków w postaci wejścia w życie ustawy z dnia 16 grudnia 1994 r. spowodowała u pozwanego wystąpienie rażącej straty, pomiędzy którymi to okolicznościami zachodzi związek przyczynowy,
- strony nie dokonały ostatecznego rozliczenia umowy o świadczenia zdrowotne za 2001 r., wobec czego możliwa jest jego modyfikacja

Dodatkowo skarżący zarzucił, naruszenia art. 65 k.c. przez dokonanie wadliwej wykładni treści łączącego strony stosunku zobowiązaniowego, z całkowitym pominięciem treści tego zobowiązania oraz przypisanie pozwanemu obowiązków, które z treści zobowiązania nie wynikają, a także art. 4 ust. 2 i 3, art. 53 ust. 3 i 4, oraz art. 131 d ustawy z dnia 6 lutego 1997 r. o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym przez nieuwzględnienie tych przepisów przy rekonstrukcji treści stosunków zobowiązaniowych pomiędzy świadczeniodawcą a kasą chorych.

Ponadto skarżący zarzucił naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik a to: art. 233 § 1 k.p.c. przez poczynienie ustaleń sprzecznych z zebraniem w sprawie materiałem dowodowym oraz art. 6 k.c. przez przyjęcie, jakoby to na pozwanym spoczywać miał ciężar dowodu co do kosztów świadczeń zdrowotnych i kalkulacji stawek wynagrodzenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Nie zasługują na uwzględnienie zarzuty naruszenia prawa procesowego. Z art. 398³ § 3 k.p.c. wynika, że podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów, wobec tego Sąd Najwyższy nie może brać pod uwagę zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. Wbrew twierdzeniom pozwanego, kalkulacja kosztów świadczeń zdrowotnych w umowach zawieranych przez zakład opieki zdrowotnej i kasę chorych należy do obu stron umowy. Skoro powód wykazał, że poniósł określone dodatkowe koszty udzielania świadczeń zdrowotnych, to zgodnie z art. 6 k.c., jeżeli pozwany twierdził, że za te świadczenia nie należy się powodowi wynagrodzenie, ciężar dowodu spoczywa na pozwanym w zakresie tego czy kalkulacja tych kosztów była prawidłowa.

Trafnie skarżący zwraca uwagę, że wskazana przez Sąd Apelacyjny podstawa zasądzenia na rzecz powoda połowy dochodzonej przez niego kwoty nie jest zasadna. Nie zostały bowiem spełnione warunki zastosowania art. 357¹ k.c. To, że zostanie zmieniona ustawa z 16 grudnia 1994 r. o negocjacyjnym systemie kształtowania wynagrodzeń, było okolicznością, którą ze względu na trwający od dłuższego czasu protest pracowników służby zdrowia, można było przewidywać. Rację ma Sąd Apelacyjny twierdząc, że strony nie mogły przewidzieć szczegółów

rozwiązania zastosowanego w ustawie nowelizującej, ale samego faktu wydania tej noweli nie sposób uznać za nadzwyczajną zmianę stosunków społecznych w rozumieniu art. 357¹ k.c. Już z tego względu zastosowanie wspomnianego przepisu jako podstawy uznania roszczeń powoda jest wątpliwe.

Jeszcze większe wątpliwości wiążą się z możliwością powoływania się na ten przepis w sytuacji, gdy umowy stron dotyczyły ich wzajemnych świadczeń, które miały być spełnione w 2001 r. Charakter uprawnień jakie przyznaje sądowi art. 357¹ k.c. wyraźnie wskazuje, że może on z nich skorzystać dopóki nie wygaśł stosunek zobowiązaniowy łączący strony. Sąd może bowiem oznaczyć sposób wykonania zobowiązania, wysokość świadczeń lub nawet orzec o rozwiązaniu umowy. Jeżeli więc strona nie wystąpi z odpowiednim roszczeniem na podstawie art. 357¹ k.c., w czasie gdy istnieje jeszcze możliwość oznaczenia sposobu wykonania zobowiązania, wysokości świadczenia lub rozwiązania umowy, czyli wtedy gdy trwa stosunek zobowiązaniowy, nie może później żądać zmiany wysokości świadczenia, skoro zostało ono już spełnione. W szczególności sąd nie może oznaczać na podstawie art. 357¹ k.c. wysokości spełnionego świadczenia, nawet gdy zdaniem strony nie zostało ono wykonane należycie lub w ogóle nie zostało wykonane. Jeżeli bowiem mamy do czynienia z niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem zobowiązania, to ochrony swoich interesów strona nie może poszukiwać na podstawie art. 357¹ k.c., lecz właściwą podstawą mogą być przepisy o naprawieniu szkody (art. 471 i nast. k.c. lub art. 415 k.c.). Z art. 357¹ k.c. wynika bowiem wyraźnie, że chodzi sytuację gdy nie upłynął jeszcze termin do spełnienia świadczenia, skoro w przepisie tym stwierdza się, że spełnienie świadczenia byłoby połączone z nadmiernymi trudnościami, albo groziło jednej ze stron rażącą stratą. Po terminie, w którym świadczenie powinno być spełnione nie można twierdzić, że jego spełnienie było by połączone z nadmiernymi trudnościami lub groziło jednej ze stron nadmierną stratą, lecz jeżeli dłużnik nie wykonał lub wykonał nienależycie zobowiązanie, a zostaną spełnione także dalsze przesłanki przewidziane w art. 471 k.c., wierzyciel może skorzystać z jednego z uprawnień przewidzianych w przepisach k.c. regulujących skutki niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania.

Pomimo błędnego uzasadnienia zaskarżony wyrok odpowiada jednak prawu. Samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej, który pokrył w 2001 r. zwiększone koszty wynagrodzenia pracowników, wykonując obowiązek przewidziany w art. 4a ustawy z dnia 16 grudnia 1994 r. o negocjacyjnym systemie kształtowania wynagrodzeń, ma bowiem roszczenie do kasy chorych (obecnie NFZ) o zapłatę równowartości wydatkowanych na ten cel kwot. Z przepisów obowiązującej w 2001 r. ustawy z dnia 6 lutego 1997 r. o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym (Dz.U. Nr 28, poz. 153 ze zm.) co do zasady wynikało, że kasa chorych ma obowiązek zapłacić zakładowi opieki zdrowotnej tylko taką kwotę jaka wynika z umowy zawartej z tym zakładem. W szczególności z art. art. 4 ust. 2 i 3, art. 53 ust. 3 i 4 tej ustawy wynika, że kasa chorych przekazuje zakładowi opieki zdrowotnej tylko takie kwoty jakie ustalono w umowach o świadczenie usług zdrowotnych. Trafnie więc w skardze kasacyjnej akcentuje się, że zobowiązania kasy chorych wynikają z umów jakie zawarła ona z powodem.

W sytuacji jednak gdy w 2001 i 2002 r. na publiczne zakłady opieki zdrowotnej został nałożony obowiązek wypłaty pracownikom tych zakładów dodatkowych wynagrodzeń, uznać należy że z art. 4a ustawy z dnia 16 grudnia 1994 r. o negocjacyjnym systemie wynagrodzeń wynika również obowiązek pokrycia tego zwiększonego kosztu udzielania świadczeń zdrowotnych ze środków publicznych, pozostających w zarządzie kas chorych (obecnie NFZ). Treść stosunku zobowiązaniowego pomiędzy kasą chorych i powodem, który powstał na podstawie umów zawartych w 2000 r., kształtowana jest w pierwszym rzędzie przez postanowienia tej umowy ale również wprost przez przepis ustawy. Zgodnie z art. 56 k.c., czynność prawna wywołuje bowiem nie tylko skutki w niej wyrażone, ale również te które wynikają z ustawy. W konsekwencji uznać więc należy, że w sytuacji gdy powód, wykonując obowiązek przewidziany w art. 4a ustawy z dnia 16 grudnia 1994 r., wypłacił w 2001 r. swoim pracownikom zwiększone wynagrodzenie ma on roszczenie o niepokryty koszt tych wynagrodzeń do kasy chorych. Podstawą żądania zapłaty jest art. 481 k.c. Powód mógł więc skutecznie dochodzić zwrotu kwoty potrzebnych na zwiększone wynagrodzenia dla swoich pracowników w 2001 r., od kasy chorych. Jeżeli kasa chorych opóźniła się ze spełnieniem tego roszczenia, to powodowi na podstawie wspomnianego art. 481

k.c. przysługuje żądanie zapłaty kwoty zapłaconych i niepokrytych zwiększonych ustawowo wynagrodzeń wraz z odsetkami ustawowymi. W razie gdyby powód wykazał, że nie spełnienie opisanego wyżej świadczenia było zwłoką może także żądać, na zasadach przewidzianych w art. 471 k.c., odszkodowania (podobnie Sąd Najwyższy w uchwale 7 sędziów z dnia 30 marca 2006 r. III CZP 130/05).

Mając na uwadze, że Sąd Najwyższy orzeka w granicach skargi kasacyjnej, a zaskarżone zostało tylko zasadzenie na rzecz powoda kwoty 964 260 zł, i że zaskarżone orzeczenie pomimo błędnego uzasadnienia odpowiada prawu, gdyż roszczenie powoda było usprawiedliwione (art. 481 k.c.), na podstawie art. 398¹⁴ orzeczono jak w sentencji.